

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. III. de attributis divinis in communi

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

teriale intellectus creati, & proximus virtutis charitatis. Tertio potest dari aliquod objectum, quod non sit ita primarium, sicut per se specificativum, nec ita secundarium, sicut merè materiale, sed medio modo se habens inter hæc: ita ut non quidem per se primo inspiciatur, sicut specificativum, sed ratione alterius, quod tamen non sit distinctum & extrinsecum, sed intrinsecè in eo imbitum & inclusum. Sic sonus ut acutus, non percipitur per se primo ab auditu, sed quodammodo secundario, ut est aliquid identificatum cum sono, qui est ratio per se inspecta ab auditu. Et hoc medio modo se habent relationes & attributa respectu intellectus divinæ: sunt enim intelligibilia per essentiam, ut in ipsis intimè & transcendentaliter imbitam: quare licet illa non pertineant ad objectum formale & primarium divinæ intellectus, sunt tamen quidam veluti modi intrinseci objecti formalis & primarii, qui necessariò debent attingi ab ipsa, ut est comprehensiva & intuitiva.

DISPUTATIO III.

De attributis divinis in communi.

Consideratà naturà & quidditate Dei, consequens est ut ejus proprietates & affectiones, quæ *Attributa divinæ*, à Theologis appelluntur, contemplemur; & priùs de illis in communi, postea in particulari differamus.

ARTICULUS I.

Quid & quæplex sit attributum divinum?

I. **D**ico primò: Attributum rectè dicitur, ratio seu forma quædam absoluta, in specie atoma constituta, formaliter & necessariò in Deo existens, quæ ex modo nostro concipiendi, ad essentiam divinam, per modum veluti passionis, & proprietatis ejus, consequitur. Ita communiter docent Theologi, ex Damasceno libro 1. de Fide, cap. 12.

Explicatur hæc definitio. Primò dicitur, quòd attributum debet esse forma quædam absoluta, ut per hoc distinguatur à relationibus divinis, quæ rationem attributi non habent, cum non sint tribus personis communes, sicut debet esse attributum, quòd est quædam essentia divinæ proprietatis. Secundo dicitur, quòd debet esse in specie atoma constitutum, ut per hoc distinguatur à rationibus inadæquatis attributorum, quæ propriè attributum non sunt. Additur quòd debet in Deo formaliter existere, ut per hoc differat, tum à perfectionibus secundum quid creaturarum, quæ non sunt formaliter, sed tantum eminenter in Deo; tum à quibusdam denominationibus intrinsecis, quibus Deus extrinsecè denominatur creator, gubernator, provisor, &c. Dicitur etiam, illud esse necessariò in Deo existens, ut per hoc ab actibus liberis distinguatur. Tandem additur, quòd debet essentiam divinam, per modum proprietatis consequi, quia divina attributa ad constitutum naturæ & quidditatis divinæ non pertinent, ut constat ex præcedenti disputatione, sed eam ve-

luti modificant, & ad aliam lineam trahunt, & tanquam proprietates ad eam virtualiter consequuntur.

Dico secundò: Divina attributa esse virtualiter & eminenter plura.

Probatum primò: Nam Sapientia 7. Spiritus Divina Sapientia dicitur *Unicus & multiplex*: unicus propter summam ejus simplicitatem, multiplex verò ob virtuales distinctionem, & pluralitatem eorum quæ in eo sunt, ut exponit D. Augustinus Epist. 102. Legitur (inquit) *Spiritus Sapientia multiplex*, sed rectè dicitur etiam *simplex*: multiplex enim, quoniam multa sunt quæ habet, simplex autem quoniam non aliud quàm quod habet, est. Hæc est etiam ratio cur Hebræi attributa divina vocant *ספירות* *Sephiroth*, teste Rabbi Moyses in commentariis suis ad cap. 1. libri Jetera: *Abraham* (inquit) *Pater noster vocavit attributa Sephiroth, quasi Saphiros, ad significandum, quemadmodum saphirus omnes colores recipit: sic Deo omnes formas, benedictiones, & manationes quæ tribui: ita tamen ut hæc omnia summam Dei benedicti unitatè prædicent.*

Probatum secundò: Quamvis attributa divina non sint actu plures res, nec plures rationes formales, sed una omninò simplex (ut ostendimus articulo sequenti) hæc tamen præstat totum quòd præstarent plures, si essent actu distincta; ad eum modum quo virtus Solis, quamvis non sit formaliter calor, præstat omnia quæ præstaret calor ipse, seclusis imperfectionibus: Ergo sicut virtus Solis eminenter calor, vel calorem habere dicitur; ita divina attributa, virtualiter & eminenter plura, & distincta dicuntur.

Confirmatur: Pluralitas & multiplicitas sequitur ad distinctionem: Ergo sicut ad distinctionem realem perfectionum quæ sunt in rebus creatis, sequitur realis earum pluralitas; ita & ad virtuales distinctionem divinarum attributorum sequitur virtualis illorum multiplicitas. Hoc præmissis, breviter hæc exponendæ sunt variae divinarum attributorum partitiones, à Theologis assignati solite.

Attributa igitur quædam sunt positiva, ut esse bonum, justum, sapientem. Quædam negativa, ut esse incorporeum, infinitum, immutabilem, invisibilem, incomprehensibilem, ineffabilem, &c. Item aliqua sunt absoluta, quæ nullum important respectum ad creaturas, ut esse simplicem, unum, perfectum, &c. Quædam respectiva, quæ sine ordine ad creaturas intelligi nequeunt, ut omnipotentia, providentia, justitia, misericordia, &c. Præterea quædam sunt quæ pertinent ad substantiam & esse Dei: ut simplicitas, perfectio, bonitas, infinitas, & alia quæ sequenti disputatione exponemus: quædam verò spectant ad operationem, ut intellectus, voluntas, omnipotentia, scientia, amor, justitia, & misericordia, de quibus tractatu 3. & 4. differemus.

ARTICULUS II.

An attributa divina, tam ab essentia Dei, quàm inter se, formaliter ex natura rei distinguantur?

§. I.

Propositum status difficultatis.

Suppono primò tanquam certum de fide, divina attributa, nec ab essentia, nec inter se realiter

realiter entitativè differre : id est tanquam plures res & entitates inter se diversas Quæ supposito est contra quemdam Gualterum, qui referente Nypho libro 12. Metaph. distinctionem realem entitativam inter divina attributa admittit. Quæ etiam sententia, vel potius error, à quibusdam tribuitur Gilberto Porretano, Episcopo Pictaviensi: tum ex eo quod docuerit, divinas relationes distingui à numero ab essentia divina, & esse Deo extrinsecus affixas; ut refert D. Thomas in 4.ª quæst. 28. art. 2. Tum etiam quia asseruit, attributa divina non prædicari de Deo in abstracto, sed tantum in concreto; quasi Deus non esset sapientia, sed sapiens; nec justitia, sed justus: ex quo colligitur illum admisisse distinctionem realem inter suppositum divinæ naturæ, & ejus attributa: quamvis ipsa attributa non dixerit realiter inter se distingui, ut testatur D. Bernardus sem. 80. in Cantica, & libro 5. de consideratione.

6. Probatur ergo multipliciter hæc suppositio.

In primis enim, si divina attributa realiter entitativè à divina essentia distinguerentur, Deus non esset simplex, sed compositus ex essentia & attributis: At hoc repugnat principiis fidei, & definitioni Concilii Lateranensis in cap. *firmiter de summa Trinit.* Ergo, &c. Sequela Majoris probatur: Compositio, ut docent Philosophi, est distinctorum unio: Ergo si divina attributa essent realiter entitativè à divina essentia distincta, cum non sint ab illa separata, sed illi intimè conjuncta, manifestum est quod realem compositionem cum illa efficerent. Unde D. Bernardus 5. de consideratione: *Nisi omnia unum in Deo, & cum Deo consideres, habebis multiplicem Deum.* Et infra: *Tam non est simplex quod vel uni fuerit obnoxium forma, quam nec virgo, vel uni cogita viro.*

Secundò, in eodem Concilio Lateranensi negatur in Deo esse quaternitatem, quæ non minus foret, si attributa realiter ab essentia vel inter se distinguerentur, quam si personæ realiter distinguerentur ab illa: ubi cumque enim est distinctio, est etiam multiplicitas & pluralitas, in ea ratione in qua est distinctio: imò cum attributa sint longè plura quam quatuor, in Deo non solum esset quaternitas, sed etiam (ut ita dicam) centenitas, ut arguit D. Bernardus loco citato, contra Gilbertum, his verbis: *Multa dicuntur esse in Deo, & quidem sanè, catholicæque, sed multa unum: alioquin si diversa putamus, non quaternitatem habebis, sed centenitatem.*

Tertiò, in Concilio Rhemeni, sub Eugenio III. contra eundem Gilbertum definitum fuit, Deum non nisi sapientiã, quæ ipse Deus est, sapientem esse; nec nisi magnitudine, quæ est ipse Deus, magnum esse: quæ definitio stare non potest, si Dei sapientia, aut magnitudo, ab ejus essentia realiter entitativè distinguarur. Unde idem Bernardus in hoc Concilio requisitus, ut ejus propositiones scriberentur: sicut ipse volebat scribi propositiones Gilberti, in quem agebat: *Scribatur (inquit) stylo ferreo, in ungue adamantino, vel sculpatur in silice: quod divina essentia, forma, natura, deitas, bonitas, sapientia, virtus, potentia, magnitudo, verè est Deus.*

Quartò, in Concilio Toletano 11. & in Florentino dicitur, in divinis omnia esse unum, ubi non obviat relationis oppositio: Sed inter essentiam & attributa, vel inter ipsa attributa, relationis oppositio non intercedit, ut constat: Erant unum sunt.

Tom I.

Denique, si attributa realiter entitativè à divina essentia distinguerentur, illa non esset actus purus, quia esset perfectibilis per formas à se realiter distinctas, nec infinita, quia in se, nec formaliter, nec identicè, omnes perfectiones simpliciter simplices contineret.

Hoc ergo supposito tanquam de fide certo, & exclusa inter divinam essentiam, & ejus attributa, distinctione reali entitativa; in controversiam vertitur, an saltem inter illa admitti possit distinctio formalis ex natura rei, qualem Scotus & ejus discipuli, inter genus & differentiam, aliosque gradus metaphysicos admittunt. Quod ut fiat adhuc evidentiùs, & status hujus celeberrimæ quæstionis, quæ inter utriusque Scholæ, Angelicæ, & Subtilis Discipulos versatur, clarè percipiatur.

Suppono secundò: Scotum & ejus Discipulos, præter distinctionem realem entitativam, & modalem, quæ versatur inter res, seu modos, saltem de potentia Dei separabiles; & rationis, quæ oritur ex diversis mentis conceptibus, admittere etiam, quæ unum ex ipsa natura, & essentia sua, & ante omnem mentis operationem non est aliud, nec de conceptu formali alterius; & ita in sensu formali non identificantur, licet in eadem realitate & entitate conveniant: & ideo hanc distinctionem vocant, *formalem ex natura rei*, id est negantem identificationem in se, seu formali, ex ipsa propria rei natura & definitione. Quare Scotus in 1. dist. 2. quæst. 1. hanc distinctionem magis non identitatem, quam distinctionem, dicit esse appellandam. Sed quidquid sit de modo loquendi, concedit Scotus illam esse realem, & actualement, & prævenire omnem mentis operationem, ut constabit ex ejus verbis, infra referendis. Quaritur ergo, an talis distinctio inter divinam essentiam, & ejus attributa, & inter ipsa attributa, admittenda sit: ita quod licet in Deo, natura, & attributa, in eadem realitate & entitate conveniant; quidditas tamen & natura unius, ante omnem mentis operationem, non sit quidditas & natura alterius; ac proinde unum non possit de alio in abstracto, sed tantum in concreto prædicari, & Deus possit quidem vocari bonus, justus, & sapiens: Deitas tamen non possit dici bonitas, justitia, sapientia, &c.

Partem affirmativam tenet Scotus in 1. dist. 8. quæst. 4. s. ad 4. asserens attributa divina, cum inter se, tum ab essentia divina, ex natura rei distingui. Et licet non desint graves Authores, qui eum intelligant, & exponant, de distinctione reali solum fundamentaliter, qualem ceteri Theologi admittunt, & quæ virtualis, seu eminentialis appellari solet: moderni tamen Scotista huic interpretationi non acquiescunt, sed distinctionem realem & actualement, ac præcedentem omnem mentis operationem, inter essentiam & attributa, ex sui Doctoris mente defendunt. Et certè ipsemet Doctor subtilis in 1. dist. 8. quæst. 4. ita clarè se ipsum explicat, ut de ejus mente, nullus dubitationi relinquatur locus. Ibi enim agens de distinctione, quæ est inter sapientiam & bonitatem in Deo, sic loquitur: *Est ergo ibi distinctio tertia, præcedens intellectum omni modo; & est ista, quod sapientia est in re, ex natura rei, & bonitas est in re, ex natura rei: sapientia autem in re, formaliter non est bonitas in re.* Ex quibus verbis aperte constat, Scotum inter bonitatem & sapientiam divinam, admittere

K 2

distin-

distinctionem tertiam, præcedentem intellectum omni modo, ac proinde realem, & actua- lem à parte rei, & non solum virtualem, & fundam- mentalem, quæ fiat actualis per intellectum, qualem cæteri Theologi admittunt. Et licet hæc Scoti sententia, à multis gravi censurâ notetur; *Et absurda, vel erronea, & à communi Pa- trum doctrina penitus aliena* appelletur, ut videri potest apud Tannerum hic disp. 2. dub. 2. ab his tamen censuris, & verborum aculeis abstinendum putamus; solaque ratione, & argumentorum vi, cum discipulis Scoti sequenti dispu- tandum.

§. II.

Variis rationibus hæc sententia Scoti impugnatur.

9. **D**ico igitur: Divina attributa non distingui inter se, nec ab essentia divina, distinctione formali, seu ex natura rei, quam ponunt Scorus, & ejus discipuli: Sed absolute dicendum esse, attributa non distingui actuali distinctione, nisi per conceptus nostros; ante illos verò omnimodam unitatem habere, & solum fundamentalem, seu virtualem distinctionem.

Hæc conclusio in primis probari posset, impugnano distinctionem illam formalem, & ex natura rei; ac ostendendo, vel illam esse chimericam & impossibilem, vel non esse actualem à parte rei, sed tantum virtualem & fundamentalem, & gerit actualem per intellectus operationem. Sed quia hæc ad Philosophiam spectant, ea brevitate causâ præmittam, & rationibus Theologicis ostendam, quod licet in rebus creatis daretur hæc distinctio, illa tamen repugnaret divinis attributis.

10. Prima ratio sumitur ex puritate & simplicitate divinæ naturæ, quam hæc distinctio Scotica, non minus lædere ac violare videretur, quam sententia Gualteri, & Gilberti, initio hujus articuli impugnata. Sicut enim si esset distinctio entitativa inter essentiam divinam, & ejus attributa, resultaret ex illis compositio realis entitativa, ut ibidem demonstravimus: ita si distinguantur distinctio reali formali, realis formalis compositio ex illis resultabit.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio. Compositio est distinctorum unio: Ergo sicut unio distinctorum, distinctione reali entitativa, est compositio entitativa realis; ita unio distinctorum, distinctione reali formali, est compositio realis formalis.

11. Respondent Scotistæ: Ad compositionem realem necessariò requiri unionem extremorum, distinctione reali entitativa gaudentium; quia extrema compositionis debent inter se comparari per modum potentia & actus: eo autem ipso quòd divina essentia ab attributis non distinguatur entitativè, sed solum formaliter, est omnino infinita, & consequenter comparari nequit ut potentia ad illa; ac proinde ex illorum unione cum divina essentia, resultare nequit compositio etiam formalis.

Verum hæc responsio in primis videtur omnino voluntaria. Nam definitio compositionis est quòd sit unio distinctorum: Ergo vera compositio, solum distinctionem, & unionem extremorum exposcit, nec essentialiter requirit, quod illa inter se comparentur per modum actus & potentia.

Secundò, Comparatio per modum potentia & actus, vel requiritur ex conceptu compositionis, abstrahentis à per se tali, & tali per accidens; aut ex conceptu compositionis talis per se: Neutrum dici potest: Ergo illa non requiritur. Minor quantum ad primam partem est evidens: nam compositum per accidens resultat ex extremitatibus, non comparatis per modum potentia & actus. Probatum verò quantum ad secundam. Compositio per se, differt à compositione per accidens, in eo quod in hac extrema non ununtur per se in tertio, bene autem in illa: Ergo data hac perfectitate unionis extremorum in tertio, esse non comparentur ut actus & potentia, resultabit compositio per se.

Tertiò, Ex partibus integralibus resultat compositio integralis, ex substantia Verbi & humana natura, componitur Christus, ut docent Theologi in Tractatu de Incarnatione; & tamen nec una pars integrans, ad aliam; nec substantia Verbi, ad humanam naturam, ut actus ad potentiam comparentur: Ergo ad rationem compositionis, comparatio ista necessaria non est.

Quartò, Hoc ipso quòd divina essentia, ponitur ut realiter formaliter ab attributis distincta, hoc ipso ponitur ut formaliter ab illis actualibus & perfectibilis: Ergo hoc ipso ad illa comparatur ut potentia ad actum, & perfectibile ad perfectivum; unde quamvis hæc comparatio ad veram compositionem esset necessaria, hoc tamen non obstat, quin esset compositio in Deo.

Denique, cum divina attributa, in sententia Scoti, non faciant unum cum divina essentia, per omnimodam identitatem; & aliunde non possint facere unum cum illa per aggregationem, aliàs Deus non esset unum per se, sed per accidens; & in illo non solum esset quaternitas, sed etiam plura centenas, ut supra dicebamus ex D. Bernardo; solum restat ut faciant unum cum ea per compositionem; nulla enim alia potest esse, aut excogitari unio, vel unitas, quæ ad aliquam ex his tribus non reducat.

12. Secundò principaliter arguitur, & rursus demonstratur hæc sententia Scoti, perfectam Dei simplicitatem violari. Omnimoda simplicitas non minus distinctio, quam compositioni opponitur: Sed si in Deo esset formalis compositio attributorum cum essentia, ille non esset perfectè simplex: Ergo similiter, si in illo sit formalis distinctio attributorum ab essentia, perfectè simplex non erit. Minor est certa, & conceditur ab Adversariis, qui ideo non admittunt in Deo formalem compositionem, quia cum illa perfecta Dei simplicitas nequit subsistere. Major verò, in qua est difficultas, sic ostenditur. Simplicitas est species unitatis: unitas autè in indistinctione consistit: Ergo omnimoda simplicitas est omnimoda unitas, & omnimoda indistinctio: At indistinctio omnimoda, omnem realem distinctionem excludit, non minus quàm omnimoda simplicitas, omnem realem compositionem: Ergo omnimoda simplicitas non minus opponitur distinctio quam compositioni, & consequenter si cum compositione reali formali subsistere nequeat, nec cum distinctione reali formali poterit stare.

Respondent Adversarii: Hanc distinctionem non obesse divinæ simplicitati, quia est omnium minima, nec tantæ distinctio, quam non identitas appellanda est; sive ut alii dicunt (ad dissimulandum magis quam ad sincerè tuendam Scoti sen-

tentiam, illa non est physica, sed logica, seu rationis in re, vel media inter realem & rationis.

Verum hæc responsio est mera elusio, cum enim (ut jam ostendimus) non minus repugnet perfectæ unitati & simplicitati, distinctio quam compositio: sicut nulla compositio, quantumvis parva, cum divina simplicitate potest subsistere (nam ut dicit Divus Bernardus supra relatus, *eam non est simplex quod vel uni fuerit obnoxium forma, quam nec virgo vel uni cognita viro*) ita nec ulla realis attributorum distinctio, cum illa possibilis est.

Præterea, Sicut omnis distinctio quæ datur post operationem intellectus, est rationis; ita & omnis quæ antecedit mentis considerationem, realis est. Sed distinctio illa Scotica, est præcedens intellectum omni modo, ut dicit ipse Scotus supra relatus: Ergo eam appellare logicam, seu rationis in re, vel mediam inter realem & rationis, manifestus vocum abusus est, & contradictio in terminis.

14. Tertia ratio sumitur ex infinitate Dei, & ratione actus purissimi. Ratio enim formalis divinæ essentia, & cujuslibet attributi, non minus est simpliciter infinita, quam ejus entitas: unde sicut entitas increata Dei, quia est simpliciter infinita, perit sibi realiter identificare omnem perfectionem & entitatem, quæ in suo conceptu imperfectionem non importat; ita & divina formalitas, ratione ejusdem infinitatis, postulat formalem identitatem cum divinis relationibus & attributis. Item cum ratio actus purissimi omnem omnino potentialitatem excludat, quæcumque perfectio quæ concipitur in Deo, ut actus purus, concipi debet, ut in se formaliter includens omnem aliam perfectionem: alioquin esset, & conciperetur in potentia ad illam, quod rationi actus puri repugnat.

15. Quarto suaderetur conclusio ratione quæ utitur D. Bernardus contra Gilbertum sermone 80. in Cant. Si sapientia v. g. ex natura rei, & ante omnem mentis functionem, à divina essentia distingueretur, vel esset quid illa superius, vel æquale, vel inferius: Primum dici non potest, quia nihil superius naturæ divinæ, esse vel concipi potest. Neque secundum, quia daretur aliquid quod à parte rei, & actu non esset Deus, & tamen esset tantæ perfectionis ac divina essentia. Tertium etiam facile rejicitur, si enim esset aliquid divinæ naturæ inferius, formaliter esset creatura; omne enim Deo inferius creatum est, & sic Deus esset sapiens per creaturam, quod falsissimum & absurdissimum est: Ergo sapientia in Deo, ex natura rei, & ante omnem mentis functionem, à natura divina non distinguitur.

16. Denique probatur conclusio: Sicut omnis unio, ita & omnis distinctio, relatio quædam est, vel saltem relationem quandam, inter ea quæ distinguuntur, importat: Ergo ubi non datur realis relatio, nec distinctio realis existit: Atqui inter attributa & essentiam, aut inter ipsa attributa, relatio realis non datur, sed rationis tantum; solum enim quatuor relationes reales notionales, in Deo agnoscunt Theologi. Ergo neque distinctio realis, sed rationis tantum, inter illa reperitur.

Mitto quæ adversus hanc sententiam afferri possent de relationibus divinis, quæ in Florentino, solum ratione & intelligentiâ, differre dicuntur ab essentia, & ab Augustino libro 7. de Trinitate.

Tom. I.

A esse idem omnino cum illa, de hoc enim disputandum erit in Tractatu de Trinitate. Mitto etiam argumenta Philosophica, quibus hæc distinctio Scotica, vel tanquam chimerica rejicitur; vel demonstratur non esse actuale, sed tantum virtuale, & fundamentalem. De quo videri potest Ioannes à S. Thomâ hic quæst. 3. art. 6. & in Logica quæst. 3. art. 3. & 6.

§. III.

Præcipua Scoti argumenta solvuntur.

17. Pro sententia Scoti proponi solet in primis trium & commune argumentum de propositionibus contradictoriis. Ea enim de quibus verè prædicantur contradictoria, distinguuntur in re, cum idem de eodem non possit verè simul affirmari & negari: Atqui de intellectu & voluntate divina, de essentia & relatione, contradictoria verè affirmantur: puta quod intellectus generet, voluntas non generet. quod voluntas spiraret, intellectus non spiraret: quod divina essentia sit communicabilis, & relatio incommunicabilis: Ergo hæc omnia distinguuntur in re, & non solum per mentis operationem.

18. Respondeo primò, hoc idem fuisse fundamentum Gilberti, ad ponendam distinctionem realem inter essentiam divinam & relationes. Et si illud aliquid concluderet, probaret in divinis attributis distinctionem non solum formalem, sed etiam realem & entitativam, ut optime ostendit Capreolus in 1. dist. 8. quæst. 4. art. 2. ad 6. Scoti, & evidens est in divinis relationibus; essentia enim communicatur entitative Filio, Paternitas realiter negatur de illo, & non solum formaliter; aliàs Pater & Filius formaliter solum, & non realiter distinguerentur: Ergo si ex contradictione, distinctio inter essentiam divinam & relationes colligitur, ex illa debet colligi distinctio non solum formalis, sed etiam realis & entitativa. Hoc ergo argumentum, quod apud Adversarios palmarium est, vel numis, vel nihil probat.

19. Respondeo secundò, distinguendo Majorè. Ea de quibus prædicantur contradictoria, distinguuntur in re: formaliter, aut virtualiter, concedo: formaliter semper, nego. Cum enim distinctio virtualis æquivalet distinctio formalis, potest præstare totum id quod facit realis vel formalis, distinctio: sicut lux Solis, quia est calor virtualiter, totum id præstat, quod facit calor formalis. Cui ergo distinctio realis, vel formalis, in perfectionibus creatis sufficiat ut contradictoria de illis enuntientur, distinctio virtualis, aut eminentialis in divinis attributis, erit etiam sufficiens ad verificanda de illis prædicata contradictoria.

20. Respondeo tertio, data Majori, negando Minorem, prædicata enim in exemplum adducta, non sunt verè & propriè contradictoria; quia non enuntiantur de eodem secundum eandem rationem spectato, sed sumpro diversâ ratione, & prout in re ipsa multis æquivalet. Sensus enim hujus propositionis: *Intellectus divinus generat. Voluntas divina spirat*, hic est: eadem entitas simplex à parte rei, prout æquivalet virtuti creatæ intelligendi, generat Filium; & prout æquivalet facultati volendi, spirat Spiritum Sanctum. Item istæ propositiones, *Essentia divina est communicabilis. Relatio est incommunicabilis*, significant quod eadem entitas increata Dei, prout æquivalet absoluto, est communicabilis, & prout

prout æquivalet relationi, incommunicabilis. A
Cùm ergo hæc prædicata non conveniant en-
titati divinæ toti & totaliter, nec enuntientur de
illa, ut habet rationem terminum perfectè distri-
buti, sed æquivalentis absoluto & relativo, com-
municabili & incommunicabili, non sunt verè
& propriè contradictoria.

21. Respondeo quartò cum D. Thoma infra qu.
39. art. 1. ad 2. & in 1. dist. 34. quest. 1. art. 1. ad
2. & questione 7. de potentia art. 1. ad 5. negan-
do absolutè Majorem. Ut enim ipse dicit loco
ultimò citato: *De eo quod est idem re, & diffe-
rens ratione, nihil prohibet contradictoria prædica-
ri, ut dicit Philosophus 3. Phys. sicut patet quod
idem punctum re, differens ratione, est princi-
pium & finis, & secundum quod est principium, non
est finis, & è contrario. Unde cùm essentia & pro-
prietas sint idem re, & differant ratione, nihil pro-
hibet quin unum sit communicabile, & incommunica-
bile. Quibus verbis clarè docet ad verificanda
diversa prædicata contradictoria, de divinis at-
tributis & relationibus, solam distinctionem ratio-
nis sufficere. Quod etiam ratione suadetur:
Contradictio enim formaliter sumpta, non est
nisi in intellectu, est enim affirmatio & negatio
& c. unde contradictio formalis non est nisi ens
rationis: Atqui ad tollendum ens rationis, non
requiritur forma positiva, sed sufficit aliud ens
rationis: Ergo ad tollendam contradictionem
formalem, sufficit sola distinctio rationis inter
essentiam divinam & attributa.*

Quod si istes, & dicas, in divinis attributis
dari non solum contradictionem formalem, quæ
est ens rationis, sed etiam fundamentalem, quæ
est à parte rei, & ante omnem mentis operatio-
nem: similiter dicam, quod in divinis attributis
est etiam distinctio fundamentalis, & virtualis
à parte rei, licet non fiat formalis, & actualis, ni-
si per operationem intellectus. Sicut ergo con-
tradictio formalis, tollitur per distinctionem for-
malem, quæ fit ab intellectu; ita & fundamen-
talis, per fundamentalem, quæ est à parte rei, &
ante intellectus operationem.

22. Secundò pro eadem sententia principaliter
arguitur: Illa quæ definitionibus distinguuntur,
debent ex natura rei distingui: quia definitio tra-
ditur de rebus secundum suam naturam conside-
ratis: Sed sapientia & bonitas, essentia divina &
relatio, definitionibus distinguuntur: sapientia
enim definitur cognitio rei per causam altissi-
mam, amor verò impulsus, vel pondus volunta-
tis in bonum; item essentia definitur ad se, rela-
tiones verò in ordine ad aliud: Ergo hæc distin-
guntur ex natura rei.

Respondeo essentiam, relationes, & attributa
divina, defini posse dupliciter: primò à com-
prehensore videntè illa ut sunt in se: secundò à
viatore, prout significantur diversis nominibus,
& cognoscuntur diversis conceptibus. Si primo
modo definiantur, eadem est illorum definitio:
si autem definiantur secundo modo (qualiter
scilicet à viatore defini possunt) diversis gaudent
definitionibus: Sed ex hoc solum colligitur di-
stinctio rationis inter illa. Unde in forma distin-
guo Majorem: quæ distinguuntur definitione ad-
æquatâ, & datâ de rebus quatenus sunt in se, di-
stinguuntur ex natura rei, concedo: definitione
inadæquatâ, & non datâ de rebus ut sunt in se,
sed quatenus per distinctos conceptus concipi-
untur ab intellectu imperfectè cognoscete, ne-
go. Ad probationem verò Minoris, quatenus con-

tra hanc solutionem obstare potest, dicendū est,
quod si divina essentia, relationes, & attributa,
adæquatè, & prout in se sunt, definiuntur, u-
num deberet ingredi definitionem alterius, &
essentia deberet defini & ad se & ad aliud, cùm
in se sit eminentissimo modo absoluta & rela-
tiva.

Dices: Ex hac responsione sequitur, definitio-
nem sapientie, & cujuscumque attributi, vel rela-
tionis, à nobis viatoribus traditam, non esse
bonam, sed defectuosam; cùm omnis definitio
ut sit bona, debeat esse de re prout est in se, non
prout hæc è nobis apprehenditur.

B Respondeo definitionem aliquam dupliciter
posse dici defectuosam: primò per excessum, at-
tribuendo aliquid rei quod non habet: secundò
per defectum, non attribuendo illi, nec expli-
cando totum quod in se habet. Primum definitio-
nem vitiat, non secundum; etsi reddat illam
non omnino perfectam, rei que adæquatam, &
hoc secundo defectu laborat omnis definitio
data à viatore de Deo, ejusque attributis & rela-
tionibus, sicut & omne nomen à viatore ei im-
positum.

Objicies tertio: Sapientia in communi, non est
formaliter bonitas in communi: Ergo nec sapien-
tia divina, est formaliter bonitas divina. Conse-
quentia videtur legitima, eò quod infinitas in
Deo non destruat rationem formalem sapientie
ut sic, Antecedens verò probatur. Si sapientia in
communi esset formaliter bonitas in communi,
omnis sapientia etiam creata, esset formaliter
bonitas; quod enim convenit sapientie ut sic,
omni sapientie convenire debet: Sed falsum
Consequens: Ergo & Antecedens.

C Respondeo Antecedens laborare in æquivoco,
ac proinde esse distinguendum, & explicandū:
si enim sensus illius sit, quod sapientia ut sic, non
petit realiter distingui à bonitate, verum est: si
autem illud significet, quod sapientia ut sic, re-
pugnet identificari realiter cū bonitate, falsum.
Nam sapientia ut sic, nec identitate, nec distin-
ctionem realem cum bonitate & aliis perfectio-
nibus exposcit; sed ab utraque imperfectè ab-
strahit, vel potius utramque implicitè importat:
cùm enim ratio sapientie ut sic, sit analogâ ad
sapientiam creatam & increatam, utramque im-
plicitè includit, ac proinde etiam implicitè im-
portat, vel identitatem, vel diversitatem forma-
lem ab aliis perfectionibus, secundum quod na-
tura & conditio analogatorum exposcit: nam
prout implicitè involvit sapientiam creatâ, im-
plicitè etiam includit distinctionem realem à
bonitate: è contra verò, ut implicitè includit sa-
pientiam increatam, implicitè etiam identitatè
realem cum bonitate importat. Ex quo patet,
quod infinitas non destruit rationem formalem
sapientie ut sic (cùm illa secundum se non petat
distingui realiter à bonitate, & aliis perfectio-
nibus) sed potius eam elevat & perficit, ab ea tol-
lendo potentialitatem & limitationem, quæ il-
lam impediunt, ne bonitatem, aliasque perfe-
ctiones simpliciter simplices, sibi identificet in
rebus creatis.

D Respondeo Antecedens laborare in æquivoco,
ac proinde esse distinguendum, & explicandū:
si enim sensus illius sit, quod sapientia ut sic, non
petit realiter distingui à bonitate, verum est: si
autem illud significet, quod sapientia ut sic, re-
pugnet identificari realiter cū bonitate, falsum.
Nam sapientia ut sic, nec identitate, nec distin-
ctionem realem cum bonitate & aliis perfectio-
nibus exposcit; sed ab utraque imperfectè ab-
strahit, vel potius utramque implicitè importat:
cùm enim ratio sapientie ut sic, sit analogâ ad
sapientiam creatam & increatam, utramque im-
plicitè includit, ac proinde etiam implicitè im-
portat, vel identitatem, vel diversitatem forma-
lem ab aliis perfectionibus, secundum quod na-
tura & conditio analogatorum exposcit: nam
prout implicitè involvit sapientiam creatâ, im-
plicitè etiam includit distinctionem realem à
bonitate: è contra verò, ut implicitè includit sa-
pientiam increatam, implicitè etiam identitatè
realem cum bonitate importat. Ex quo patet,
quod infinitas non destruit rationem formalem
sapientie ut sic (cùm illa secundum se non petat
distingui realiter à bonitate, & aliis perfectio-
nibus) sed potius eam elevat & perficit, ab ea tol-
lendo potentialitatem & limitationem, quæ il-
lam impediunt, ne bonitatem, aliasque perfe-
ctiones simpliciter simplices, sibi identificet in
rebus creatis.

E Objicies quartò: Intellectus noster formans
hanc enunciationem, *sapientia divina, formaliter
non est bonitas divina*; non causat illam verita-
tem, sed illam invenit in re: ex eo enim quod
res est, vel non est, propositio est vera vel falsa;
& non ex eo, quod hoc aut illud ei tribuatur ab
intellectu: Ergo distinctio formalis horum at-
tribu-

atributorum, debet esse in re, & non tantum in intellectu.

Respondeo duplicem esse sensum hujus propositionis, nam vox, *formaliter*, dupliciter sumi potest: primo absolute, & pro essentia & quidditate rei; ut est in se secundo relative, & pro essentia rei; ut substat diversis conceptibus formalibus intellectus creati, & ab illis extrinsece denominatur distincta. Si ergo hæc propositio: *Sapientia divina, formaliter non est bonitas divina*, in primo sensu accipitur, & usurpetur pro essentia, & quidditate horum attributorum, ut est in se, falsa est, & neganda, cum hæc attributa in se formaliter non distinguantur. Si vero in secundo sensu intelligatur, & sumatur pro essentia & quidditate horum attributorum, ut substat diversis conceptibus formalibus intellectus creati, vera est, & concedenda: sicut tamen hæc distinctio non est formaliter in re, sed tantum fundamentaliter, ita & veritas talis propositionis.

16. Obijcies ultimò: Inter passionem demonstratam, & medium per quod demonstratur, debet esse realis distinctio, aliàs idem per idem probaretur, quod esset potius nugari, quam demonstrare omnesque termini qui de Deo enunciuntur, essent synonymi: Sed in Deo unum attributum demonstratur per aliud, ut voluntas per intellectum, intellectus per immaterialitatem, æternitas per immutabilitatem, & alia similia: Ergo inter divina attributa debet esse aliqua realis distinctio.

Respondeo negando Majorem; ad demonstrationem enim non requiritur distinctio realis, inter ea quæ demonstrantur, sed sufficit virtualis ut constat in proprietatibus entis, quæ in Metaphysica demonstrantur per rationem entis, à qua tamen ut, qualiter solum distinguuntur. Imò potius, cum ad demonstrationem requiratur connexio inter ea quæ assumuntur & inferuntur, & illa tantò major sit, quanto minor est distinctio in re, tantum abest, quòd ad demonstrationem requiratur distinctio realis inter passionem demonstratam, & medium per quod demonstratur; quia potius talis distinctio illi magis videatur obesse quam prodesse.

Ad id verò quod additur, respondetur quòd licet aliqua nomina rem eandem significant, si tamen illam significant sub diversis conceptibus qui habeant fundamentum in re, quæ ob sui eminentiam æquivalere pluribus, non sunt, nec dici debent synonyma. Ut enim docet D. Thomas infra quæst. 13. art. 4. nomina non imponuntur solum ad significandas res, sed etiam conceptus; & idè nominamus sicut concipimus: ubi ergo sunt plures conceptus habentes fundamentum in re, plura etiam sunt nomina non synonyma.

ARTICULUS III.

An, & quæ distinctio rationis in divinis attributis admittenda sit.

§. I.

Quibusdam præmissis, referuntur sententia.

27. Notandum primò: Distinctionem rationis dividi in distinctionem rationis ratiocinantis, & rationis ratiocinatae. Prima dicitur illa

quæ nullum habet fundamentum in re, sed in sola facultate intellectus, pro libito multiplicantis & distinguentis rem quæ nullo modo actu aut virtute est multiplex: ut quando intellectus idem de eodem formaliter prædicat, & Petrum, ut prædicatum, à seipso, ut subjecto, distinguit. Secunda verò est illa quæ habet in re fundamentum, & ab intellectu accipit complementum & actualitatem: ut cum lumen Solis, quod actu est unum, & virtute multiplex: utpote virtualiter continens calorem, siccitatem &c. concipitur ut actu multiplex & distinctum.

Notandum secundo: Distinctionem rationis ratiocinatae fieri posse, vel per actum judicativum, affirmando aliqua inter se distinguere: vel solum per simplicem apprehensionem, apprehendendo unum sine alio, non tamen judicando, vel affirmando unum non esse aliud. Distinctio primo modo facta, ut sit vera, & cum fundamento, requirit quòd distinctio decur in re, quia veritas iudicii fit per adæquationem ad id quod est in re: unde si verè judicantur aliqua distinguere, oportet quòd in re talis distinctio sit; alioquin falsum erit iudicium. Secus autem distinctio rationis, quæ fit secundo modo, & per simplicem intellectus apprehensionem: illa enim non requirit pro fundamento aliquam distinctionem realem, sed sufficit quòd ex parte rei cognita inveniat eminentiam, & multiplicitas virtualis, quæ uno conceptu non possit ab intellectu exhaustiri & adæquari. Unde D. Thomas 1. parte, quæst. 84. art. 1. advertit, hanc fuisse causam errandi Platoni, quando posuit ideas separatas: quia existimavit objecta eo modo debere reperiri in re, sicut ab intellectu cognoscuntur.

Notandum tercio: Quòd intellectus in ista distinctione rationis per apprehensionem, adhuc dupliciter potest procedere: primò per totalem & integram præcisionem, ita quòd illud quod præcinditur, actu non includat aliud à quo abstrahitur, sed ita excludat, quòd remaneat in potentia ad illud: quo pacto gradus genericus præcinditur à differentiali. Alio modo distinguitur unum ab alio, non per præcisionem totalem, sed penes explicitum & implicitum; ita quòd unum actu includatur in alio, nec remaneat in potentia ad illud, sed tamen non explicetur, nec exprimitur distinctè, sed confuse tantum, & implicite in eo contineatur: quo pacto ratio entis præcindit à suis inferioribus, ut docetur in Metaphysica.

Ex his ergo facile intelligetur status quæstionis propositæ, & sententiarum diversitas: inquirimus enim in primis, quanam rationis distinctio in divinis attributis admittenda sit? An illa sit rationis ratiocinatae, & cum fundamento in re; vel tantum rationis ratiocinantis, & ex sola facultate intellectus? Secundo quaeritur, an illa sit per totalem & integram præcisionem, vel solum penes explicitum & implicitum? In cuius difficultatis resolutione, tres sunt sententia.

Prima asserit divina attributa, tum inter se, tum ab essentia, solà ratione ratiocinante distinguere, vel solum connotatione quadam extrinseca ad res creatas: ita ut eadem entitas increata Dei, ut connotat effectus à se producibiles, dicatur omnipotentia: sapientia verò, vel scientia, ut connotat res sibi objective præsentis, & à se cognitæ. Ita docent Nominales in 1. distinct. 3. quibus ex recentioribus favet Hur-

Hurtado, novus hujus temporis Nominalis, A
disp. 4. metaph. lect. 4.

Secunda sententia existimat, divina attributa
ita posse præscindi ab essentia, vel essentiam ab
attributis, ut unum in alio non includatur, etiam
implicitè. Ita Vazquez hic disp. 119. cap. 2. Me-
rarius, Fasolus, & alii.

Tertia, quæ est communis in Schola Thomi-
starum, & quam plures ex recentioribus sequun-
tur, docet attributa divina distingui ab essentia,
vel inter se, solum per modum expliciti & impli-
citi, sicut ens distinguitur à suis proprietatibus,
in quibus transcendentaliter includitur.

§. II.

Vera sententia, duplici conclusione statuitur.

31. **D**ico primò: Inter attributa divina & essenti-
am, & inter ipsa attributa, datur distinctio
rationis ratiocinata, & cum fundamento in re;
& non solum rationis ratiocinantis, vel ex con-
notatione extrinseca rerum creatarum.

Hanc conclusionem docet D. Thomas variis in
locis præsertim in 1. dist. 2. quæst. 1. art. 2. ubi sic
habet: *Quidam dicunt, quod ipsa attributa non
differunt, nisi penes connotata in creaturis, quod
non potest esse &c. Et ibidem art. 2. sapientia, &
bonitas, & omnia hujusmodi, sunt omnino unum re
in Deo, sed differunt ratione; & hæc ratio non est
tantum ex parte ipsius ratiocinantis, sed ex proprie-
tate ipsius rei.*

32. **E**am veritas ratione suadetur: Illa distingun-
tur ratione ratiocinata, quæ distinguntur ratio-
ne, cum fundamento in re: Sed divina attributa
distinguntur inter se, & ab essentia, distinctio-
ne rationis cum fundamento in re: Ergo &c.
Major constat ex primo notabili, Minor proba-
tur. Licet res illa quæ Deus est, sit unica & sim-
plicissima, est tamen virtualiter multiplex, &
æquivaleret pluribus perfectionibus à parte rei di-
stinctis in rebus creatis: unde quamvis ratione
unitatis & simplicitatis, nullam videatur funda-
re distinctionem, sed potius omni distinctio-
ne opponi: ratione tamen eminentiæ, & virtualis
multiplicitatis, eam fundat, quatenus talis emi-
nentia non potest adæquatè concipi à nostris
conceptibus, qui speciebus creaturarum utun-
tur ad tendendum in Deum; & sic oportet plu-
res conceptus multiplicare ad attingendas perfe-
ctiones divinas, ut egregiè exponit S. Doctor in
frâ quæst. 13. art. 4. ubi videndus est. Distinctio
ergo rationis, quam concipimus in divinis attri-
butis, duplex habet fundamentum: unum ex
parte nostri, nempe limitationem intellectus
creati, & modum concipiendi res divinas, per
analogiam ad creatas: aliud ex parte Dei, emi-
nentiam scilicet divinæ perfectionis, quæ licet in
se simplicissima, æquivaleret tamen pluribus à
parte rei distinctis. Unde S. Thomas loco citato
ex 1. sent. dicit quod pluralitas istarum rationum,
non tantum est ex parte intellectus nostri, sed etiam
ex parte ipsius Dei; in quantum sua perfectio supe-
rat unamquamque conceptionem nostri intellectus; &
ideo pluralitati istarum rationum, responder aliquid
in re quæ Deus est, non quidem pluralitas rei, sed plena
perfectio.

33. **P**ræterea hanc conclusionem probant argu-
menta Scoti articulo præcedenti proposita: Ea
enim quæ diversas habent definitiones, & de qui-
bus prædicata contradictoria verificatur, & quæ
ita se habent, ut unum possit esse ratio à priori, &

causa virtualis alterius, debent distingui saltem
virtualiter, & distinctione rationis quæ habeat
fundamentum in eminentia rei, ut constabit ex
dictis solvendo argumenta Scoti.

Addo quod ex opinione illa Nominalium, se-
quitur omnia nomina, quæ Deo attribuuntur,
esse synonyma, & idem omnino significare; at-
que hæc tria nomina, *sapientia, bonitas, justitia*,
non magis esse diversa, quàm hæc tria, *Marcus
Tullius Cicero*.

Item juxta hanc sententiam, vix potest expli-
cari, quomodo divina essentia possit communi-
cari Filio sine paternitate, vel hypostasis Ver-
bi uniri primario nature humanæ, non autem
ejus essentia. Vel quâ ratione intellectus in Deo
sit principium quo generandi, non autem vol-
untas, & voluntas, principium spirandi, non
autem intellectus, pluraque alia quæ in Tracta-
tu de Trinitate latius expendemus. Unde Suarez
libro 7. de Trinitate cap. 1. de hac sententia No-
minalium, hanc præfert censuram: *Hæc opinio, si
in re ipsa dissentiat à communi sententia, est plus-
quam falsa: si vero tantum in modo loquendi, est im-
pertinens, & sine fundamento, & vix permittit nobis,
ut vocibus apertis ad explicandum hoc mysterium, scilicet
Trinitatis.*

34. **D**ico secundò: Attributa divina, inter se, & ab
essentia, ita ratione distinguntur, quod essentia
in suo conceptu implicitè includit attributa, &
includitur in illis, & quodlibet attributum in-
cludit cætera.

35. **P**robatur primò conclusio ratione fundamen-
tali. Quodlibet attributum, quantumcumque ab
alio distinctum concipiatur, semper tamè debet
concipi ut actus purus, & simpliciter, ac in gene-
re entis infinitus. Ergo debet concipi ut includens
actum, saltem implicitè, omnem perfectionem,
quæ sibi potest adjungi vel convenire. Conse-
quentia patet, quia de ratione actus puri est,
quod non possit concipi, ut perfectibile per ad-
ditionem alterius, & in potentia ad illud, sed de-
bet concipi ut in se omnino perfectus, licet tota
ejus perfectio, in nostro conceptu non, explicetur.
Similiter cum infinitum simpliciter, in se
formaliter includat omnem rationem entis, quæ
non involvit limitationem & imperfectionem:
quia infinito nihil potest addi in illo genere in
quo est infinitum: si divina essentia, ejusque at-
tributa, concipi debeant ut infinita simpliciter,
& in genere entis debent concipi cum inclusio-
ne saltem implicita, cujuscunque perfectionis
simpliciter simplicis.

36. **C**onfirmatur: illud habet essentia divina, ratio-
ne suæ infinitatis, quod habet ens, ratione
suæ transcendentis: Sed ens, ratione suæ trans-
cendentis, ita in se includitur in suis proprie-
tatibus, ut non possit ab eis perfectè abstrahi: Et
ergo & divina essentia in suis attributis.

37. **C**onfirmatur amplius: Ita se habet ratio entis
divini & increati, respectu sapientiæ increatæ,
sicut ratio entis creati, respectu sapientiæ crea-
tæ: Sed ratio entis creati, non potest perfectè ab-
strahi à sapientiâ creatâ: Ergo nec à sapientiâ in-
creatâ, ratio entis divini & increati: nec conse-
quenter alia attributa, quæ in tali ratione entis
increati & per essentiam intimè clauduntur &
continentur.

38. **P**robatur secundò conclusio: Si in attributis
divinis posset dari distinctio rationis, per modum
excludentis & exclusi, & præcisiones objectivæ,
quales admittuntur à Philosophis inter genus &
diffe-

differentiam, alioque gradus metaphysicos, potest etiam dari in Deo compositio rationis: Sed illa repugnat divine simplicitati, ut infra ostendemus: Ergo in attributis divinis non potest dari distinctio rationis, per modum excludentis & exclusi. Sequela Majoris probatur: Sicut compositio realis est unio extremorum, quæ realiter distinguuntur, ita compositio rationis, est unio plurium rationum, seu conceptuum, quæ se invicem per rationem excludunt: Ergo si divina essentia, ejusque attributa, fundent plures conceptus objectivos se mutuo excludentes, præbent etiam sufficiens fundamentum ad compositionem rationis.

Confirmatur: Conceptus objectivi qui se mutuo excludunt, inter se comparantur, per modum actus & potentiae, perfectivi & perfectibilis; ut constat in genere & differentia, alisque gradibus metaphysicis: Sed in Deo non possunt dari duo conceptus objectivi, qui ad invicem comparantur per modum actus & potentiae, perfectivi & perfectibilis; repugnat enim actui puro & infinito, ex se fundere aliquam potentialitatem in nostris conceptibus, sed tantum offerre summam eminentiam, quæ actibus nostris imperfectis adæquari non possit: Ergo illi repugnat fundare conceptus objectivos se mutuo excludentes.

§. III.

Duo corollaria notatu digna.

37. EX dictis inferes primò, quòd si divina attributa considerentur secundum rationem implicitam entis increati & infiniti, quam transcendentaliter includunt, omnia sunt æqualia; cum illa ratio entis increati sit unica, simplicissima, & indivisibilis, & in omnibus attributis eodem modo includatur. Si verò concipiuntur secundum rationem explicitam, & per analogiam ad similes perfectiones, quæ reperiuntur in creaturis, sub hac ratione sunt inæqualia secundum quid, quatenus unum majorem exprimit perfectionem, quam alterum: v.g. intellectus majorem exprimit perfectionem, quam voluntas, & sapientia, quam scientia, vel ars; & ea quæ spectant ad lineam intellectualem, omnium perfectissimam, quam ea quæ pertinent ad voluntatem, & quæ se habent tanquam affectiones ad lineam intellectualem consequentes.

38. Inferes secundò: Attributa divina prædicari non solum identice, sed etiam formaliter de essentia, & essentiam de attributis, & unum attributum de alio, tam in concreto, quam in abstracto. Prædicatio enim est vera & formalis, quando prædicatum essentialiter includitur in subiecto: Ergo si essentia divina essentialiter includitur in attributis, & attributa in essentia, & unum attributum in alio, poterunt formaliter de se invicem prædicari, tam in concreto, quam in abstracto.

Confirmatur: Cum Deus habeat ratione suæ infinitatis, quod habet ens ratione suæ transcendentiæ, eodem modo philosophandum est de attributis divinis, sicut de proprietatibus entis: Sed proprietates entis de se mutuo prædicantur formaliter, tam in abstracto, quam in concreto: illæ enim propositiones sunt veræ: *Ens est verum, verum est bonum*. Et istæ, *Ens est veritas, veritas est bonitas*: Ergo similiter istæ erunt veræ, & formales: *Deus est sapiens, vel sapientia; Deitas est justitia; justitia est misericordia*. De quo videri Tom. I.

A potest D. Bernardus serm. 80. in Cantica, & libro 3. de consideratione.

Dices: Si unum attributum possit de alio formaliter prædicari, poterit etiam dici, quòd unum attributum est aliud, v.g. quòd attributum justitiæ, est attributum misericordiæ. Poterit etiam propria operatio unius, attribui alteri; & affirmari quòd voluntas intelligat, quòd intellectus amet, quòd misericordia puniat, quòd justitia parcat, &c. Sed hæc omnia sunt falsa & absurda: Ergo, &c.

Respondeo negando sequelam Majoris: quando enim dico, *attributum misericordiæ*, tunc exprimo misericordiam formalissimè & reduplicativè, secundum rationem explicitam, & quatenus virtualiter à justitia distinguitur: sub qua ratione, non est idem formalissimè eum justitia; nec potest de illa prædicari, vel ejus operatio ei tribui: quod ut fiat evidenti, & plura sophismata quæ in hac materia fieri solent, facilius dissolvantur.

Adverte primò: Attributum quodlibet, potest concipi duobus modis in Deo. Primò prout appellat, & reduplicat proprium & explicitum conceptum, quem formaliter per modum veluti differentie dicit, & exprimit: quod est considerare ipsum, secundum quòd actu exercet distinctionem virtuales ab altero attributo, eique veluti opponitur. Secundo potest considerari, non solum præcisè secundum quòd reduplicat proprium conceptum, quem per modum differentie exprimit; sed absolute secundum ea omnia quæ implicite etiam continet.

Adverte secundò: Distinctionem vel relationem rationis, duobus modis importari posse in aliquo prædicato: scilicet per modum puræ conditionis, vel per modum consignificati. v.g. in hac propositione, *homo est animal*, distinctio, vel relatio rationis inter gradum genericum & specificum, involvitur solum implicite, & per modum conditionis ad prædicationem requisita: quando verò dicitur, *animal est genus*, secunda intentio genericitatis, & distinctio rationis à gradu specifico, importatur explicitè, & per modum consignificati. His positis, dico quòd licet unum attributum possit formaliter prædicari de alio, secundum rationem implicitam entis increati, quam importat, non tamen secundum rationem explicitam, quam formaliter, & per modum differentie exprimit: quia in tali ratione explicita importatur formaliter, & per modum consignificati, distinctio virtualis unius attributi ab alio. Unde licet hæc propositiones: *misericordia in Deo est justitia: bonitas est sapientia*, sint veræ, & formales; istæ tamen, *attributum misericordiæ est attributum justitiæ: vel intellectus amat: voluntas intelligit*, sunt falsæ; quia in his formaliter exprimitur, & exercetur distinctio virtualis unius attributi ab alio, ac importatur in illis, non solum per modum conditionis ad prædicationem requisita, sed etiam per modum prædicati, vel consignificati: sicut in istis, *animal est genus: homo est species*.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primò cum Nominalibus contra primam conclusionem: Attributa non magis distinguuntur ab essentia, quam relationes: Sed relationes ab essentia, ne ratione quidem distinguuntur.

L

guntur;

guntur: Ergo nec attributa. Major constat ex A paritate rationis. Minor probatur ex Concilio Rhemenſi, ſub Eugenio III. celebrato, in quo hæc verba habentur: *In Theologia, inter eſſentiam & perſonam, ratio non diſtinguat: Ergo relationes, ne ratione quidem, ab eſſentia diſtinguntur.*

Reſpondeo conſeſſa Majori, negando Minorem. Ad cujus probationem dicendum, Concilium Rhemenſe, verbis in argumento relatis, proſcribere errorem Gilberti, qui (ut teſtatur Otho Friſingenſis, Author illius temporis, qui acta illius Concilii conſcripſit; & colligitur etiam ex variis locis D. Bernardi, qui illius Concilii Author præcipuus, & quaſi mens fuit) diſtinguebat duplicem rationem: unam Mathematicam, qua per mentem præſcindit, & diſtinguit ea quæ non ſunt in re diſtincta; aliam Theologicam, diſtinguentem ea ſolum quæ in re diſtincta ſunt; & dicebat, relationes divinas eſſe Deo veluti extrinſecus affixas, ac proinde ab eſſentia divina, ratione non ſolum Mathematica, ſed etiam Theologica, diſtinctas: id eſt, admittebat diſtinctionem in re, inter eſſentiam & perſonas, quam rationis Theologicæ appellabat. Ut ergo Concilium hunc errorem proſcriberet, & hanc diſtinctionem rationis Theologicæ excluderet, dixit, *in Theologia inter eſſentiam & perſonas, ratio non diſtinguat.*

43. Obijcies ſecundo contra ſecundam concluſionem. Quod ſequitur ad aliud, non poteſt includi formaliter in illo; alioquin idem ſimul eſſet prius & poſterius: Sed divina attributa conſequentur ad eſſentiam, veluti ejus affectiones, & proprietates; ut conſtat ex definitione attributi, ſupra à nobis expoſita: Ergo non poſſunt includi formaliter in illa.

Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Quod ſequitur ad aliud, reali ſequela, involvente diſtinctionem realem, non poteſt formaliter includi in eo, concedo: virtuali ſequela & importante ſolum diſtinctionem virtualem, ſubdiſtinguo: non poteſt includi in eo, explicite, concedo: implicitè, nego: nam proprietates entis virtualiter ad eſſentiam ipsius conſequentur, & tamen in ea implicitè includuntur. Unde ad probationem Majoris dicendum eſt, idem ſub conceptu explicito poſſe eſſe poſterius ſecundum rationem, ſeipſo ſub conceptu implicito conſideratio: ſicut patet in exemplo allato de proprietatibus entis.

44. Quæres pro complemento huius diſputationis, an diſtinctio rationis attributorum ab eſſentia, fiat non ſolum ab intellectu noſtro, imperfectè cognoscente Deum; ſed etiam ab intellectu Dei, & beatorum, videntium Deum ut eſt in ſe?

Reſpondent aliqui affirmativè: Quia (inquiunt) diſtinctio rationis reſultat in objecto, per operationem cujuſcunque intellectus, concipientis, quod eſt actu unum, ut plura virtualiter: unde cum intellectus Dei, & beatorum, eſſentiam & attributa divina, ut plura virtualiter concipiat, diſtinctionem rationis, quæ inter illa eſt, eſſormat.

Par tamen negativa multò videtur probabilior: Quia diſtinctio rationis fit per diverſos conceptus inæquatos, qui immediate & primario terminantur ad diverſas formalitates objecti. Sed nec Deus, nec beati, per viſionem beatificam formant diverſos conceptus inæquatos,

qui habeant pro objecto immediato attributa & eſſentiam, ut plura: Ergo non formant diſtinctionem rationis attributorum ab eſſentia. Major conſtat: ut enim antea expoſuimus, diſtinctio rationis attributorum ab eſſentia, duplex habet fundamentum, unum remotum, eminentiam ſcilicet divinæ naturæ; æquivalentis pluribus perfectionibus creatis: aliud proximum, nempe limitationem intellectus creati, concipientis diſtinctis conceptibus inæquatis, ea quæ in Deo ſunt maxime unum & ſimpliſſimum. Minor autem probatur: Beati enim cognofcunt Deum, ejuſque relationes, & attributa, per ipſam eſſentiam divinam, gerentem vices ſpeciei, non ſolum impreſſæ, ſed etiam impreſſæ, ſeu verbi & conceptus, ut inſtrà quaſt. 12. oſtendemus: unde cum illa ſit unica, & ſimpliſſima, unico indiviſibili conceptu, Deum ut in ſe eſt, intuentur. Hanc rationem eleganter expendit S. Doctor quaſt. 7. de potentia art. 6. his verbis: *Diverſitas ergo, vel multiplicatis rationum & non unum, cauſa eſt ex parte intellectus noſtri, qui non poteſt perſtingere ad illam Dei eſſentiam videntem, ſecundum quod in ſe eſt; ſed videt eam per multas ſimilitudines ejus deficientes, in creaturis, quaſi in ſpeculo, reſultantes: unde ſi ipſam eſſentiam videret, non indigeret pluribus nominibus, nec pluribus conceptionibus.* Idem docet D. Bernardus libro 5. de conſider. ubi ait: *Viſus ſum protuliſſe plura, ſed unum eſt, unus Deus ſignatus eſt pro capto noſtro, non pro ſuo ſtatu. Diviſus eſt hic non ille, voces diverſe, ſemita multe; ſed unum per eas ſignificatur; unus quaeritur. Et paulò poſt: Nobis autem, quia non poſſumus cum Deo ſimplicitate contendere, dum contendimus apprehendere unum, occurrit veluti quadruplicatum: facit hoc ſpeculum, & enigma, per quod ſolum videre datur; cum autem videbimus facie ad faciem, videbimus eum ſicut eſt. Nec enim jam tunc fragilis acies mentis noſtræ, quantumlibet vehementer intendentis, aliquatenus reſſit, deſilire in ſuam pluritudinem: colligeſe magis, adunabit, conſormabitque unitati illius, vel potius unitati illi, ut una uni facies reſpondeat faciei.*

Ex quibus inferes, beatos per cognitionem quam habent extra Verbum, diſtinctionem rationis inter eſſentiam divinam, & attributa, vel inter ipſa attributa, poſſe efficere; quod oppoſita ratione probatur: quia ſcilicet non una, ſed multiplex eſſe poteſt cognitio beatorum extra Verbum.

Ad fundamentum verò primæ ſententiæ facile reſponderetur, quod licet intellectus Dei, & beatorum, cognofcat eſſentiam divinam, & attributa, ut virtualiter plura, ex hac tamen cognitione diſtinctio rationis non reſultat; quia ad illam requiritur, quod eminentia divinæ naturæ, diverſis conceptibus inæquatis attingatur: Deus autem qui ſeipſum perfectè intelligit, & comprehendit, unicam tantum rationem formalem ſui format, ſcilicet Verbum ſuum: ideo dixit Regius Vates, *Semel locutus eſt Deus*; quia unicum lux infinite perfectionis format conceptum: nos autem duo audimus, quia per rationem diſtinguimus divinas perfectiones, ob divinam ſimplicitatis eminentiam, & intellectus noſtri infirmitatem.